

АНОТАЦІЇ

Калабська Віра

До питання формування патріотизму в історико-педагогічній думці кінця XIX – початку XX ст.

Висвітлено дефініцію «патріотизм» у поглядах І. Льїна, М. Куплетського, У. Самнера, В. Соловйова, Л. Толстого та досліджено рецепції українського патріотизму в історико-педагогічній думці другої половини XIX – початку XX ст. Розглянуто концепції національної освіти і виховання І. Бартошевського, Б. Грінченка, Д. Збіра, С. Русової, І. Юцишина, у яких звернуто увагу на формування патріотизму до малої великої Батьківщини під впливом українського фольклору, участі у звичаях та обрядах.

Ключові слова: імперський патріотизм, етнічний (національний) патріотизм, український фольклор, звичаї, обряди, релігійність.

Освещена дефиниция «патриотизм» во взглядах И. Ильина, М. Куплетского, У. Самнера, В. Соловьева, Л. Толстого и исследованы рецепции украинского патриотизма в историко-педагогической мысли второй половины XIX – начала XX в. Рассмотрены концепции национального образования и воспитания И. Бартошевского, Б. Гринченка, Д. Збира, С. Русовой, И. Юцишина, в которых обращено внимание на формирование патриотизма к малой и большой Родине под влиянием украинского фольклора, участия в обычаях и обрядах.

Ключевые слова: имперский патриотизм, этнический (национальный) патриотизм, украинский фольклор, обычаи, обряды, религиозность.

The definition of «patriotism» in the views of I. Ilyin, M. Kupletskyi, Y. Sumner, V. Soloviov, L. Tolstoy is explained and the reception of the Ukrainian patriotism in the historical and pedagogical opinion of the second half of the XIX century and the beginning of the XX century is researched. The conceptions of national education and upbringing by I. Bartoshevskyi, B. Hrinchenko, D. Zbir, S. Rusova, I. Yushchysyn who paid attention to the formation of patriotism to small great Motherland under the influence of folklore, participation in the customs and rites are considered.

Key words: imperial patriotism, ethnic (national) patriotism, Ukrainian folklore, customs, rites, religiousness.

Кочерга Ольга

Проблема формування соціальної відповідальності вчителя в спадщині педагогів-класиків другої половини XIX століття

Формування людини нового суспільства було актуальною проблемою в усі часи. Особливо плідно вона розглядалась педагогами другої половини XIX століття, коли в центр всього навчально-виховного процесу була поставлена особистість вихованця. Успішне вирішення питань виховання нової людини покладається на вчителя. Від його професіоналізму, творчості, відповідальності залежить доля людини, доля всього суспільства, його майбутнє. Дана стаття присвячена аналізу проблеми формування відповідальності вчителя в спадщині педагогів-класиків другої половини XIX століття.

Ключові слова: формування особистості, соціальна відповідальність, вчитель.

Формирование человека нового общества было актуальной проблемой во все времена. Особенно плодотворно она рассматривалась педагогами второй половины XIX века, когда в центр всего учебно-воспитательного процесса была поставленная личность воспитанника. Успешное решение вопросов воспитания нового человека полагается на учителя. От его профессионализма, творчества, ответственности зависит судьба человека, судьба всего общества, его будущее. Данная статья посвящена анализу проблемы формирования ответственности учителя в наследии педагогов-классиков второй половины XIX века.

Ключевые слова: формирование личности, социальная ответственность, учитель.

People's formation of a new society was a topical problem in all times. It was observed by the pedagogues of the second part of the XIX century, when the centre of all educational process was a pupil's person. It entrusts teacher with a successful solving of a new person education problems. Person's fate, society's fate, its future depend on teacher's professional skills, creativity and responsibility. This article is devoted to the analysis of the teacher's responsibility formation in the classic pedagogues heritage of the second part of the XIX century.

Key words: personality forming, social responsibility, teacher.

Крутько Олена

Часопис «Радянська школа» про програмуване навчання в Україні в 60-ті роки XX століття
В статті представлені результати аналізу змісту публікацій журналу «Радянська школа» 60-х рр.

XX ст., присвячених проблемам застосування програмованого навчання в освітньому процесі, визначення типових проблем, пов'язаних із запровадженням програмованого навчання в досліджуваний період, та шляхи їх розв'язання. Досвід педагогів 60-х років XX ст. є цінним для сьогодення в умовах швидкого поширення програмованого навчання та нових інформаційних технологій навчання.

Ключові слова: програмоване навчання, програмований підручник, програмовані прилади, технічні засоби навчання, автоматизовані класи.

В статті представлені результати аналізу содержания публікацій журналу «Радянська школа» 60-х років XX століття, присвячених проблемам використання програмованого навчання в навчальному процесі, визначення типових проблем, пов'язаних з впровадженням програмованого навчання в досліджуваному періоді, і шляхи їх рішення. Досвід педагогів 60-тих років XX століття є цінним для сьогодення в умовах швидкого поширення програмованого навчання і нових інформаційних технологій навчання.

Ключевые слова: программованное обучение, программованные учебники, программованные устройства, технические средства обучения, автоматизированные классы.

The article presents the results of the «Radyanska shkola» journal publications in the 60th years of XX century. It is devoted to the problems of programmed teaching in the educational process, the definition of typical problems, dealing with the programmed teaching in the investigated period and the ways of their solving. Teachers' experience of the 60-s of XX century is valuable for the present in conditions of programmed teaching and new information learning technologies fast diffusion.

Key words: programmed teaching, programmed textbook, programmed devices, technical means of learning, automated classes.

Березівська Лариса

Принцип індивідуального підходу до учнів у творчій спадщині В.О. Сухомлинського і О.А. Захаренка

У статті привертено увагу до реалізації принципу індивідуального підходу, зокрема представлено педагогічні ідеї В.О. Сухомлинського та О.А. Захаренка щодо окресленої проблеми. Здійснено порівняльний аналіз ідей педагогів-новаторів радянської доби та окреслено шляхи реалізації даного принципу, особливості його впровадження в навчальній та виховній діяльності загальноосвітньої школи. Представлені практично апробовані прогностичні ідеї В.О. Сухомлинського і О.А. Захаренка щодо індивідуального підходу, які нині особливо актуалізуються й, на думку автора, мають бути підвалиною на шляху побудови особистісно орієнтованої моделі освіти в Україні..

Ключові слова: принцип індивідуального підходу, В.О. Сухомлинський, О.А. Захаренко.

В статті акцентовано увагу на реалізації принципу індивідуального підходу, в частині представлено педагогічні ідеї В.А. Сухомлинського і А.А. Захаренка стосовно окресленої проблеми. Здійснено порівняльний аналіз ідей педагогів-новаторів радянського періоду і окреслено шляхи реалізації даного принципу, особливості його впровадження в навчальній та виховній діяльності загальноосвітньої школи. Представлені практично апробовані прогностичні ідеї В.А. Сухомлинського і А.А. Захаренка стосовно індивідуального підходу, які нині особливо актуалізуються й, на думку автора, мають бути фундаментом на шляху побудови особистісно орієнтованої моделі освіти в Україні.

Ключевые слова: принцип индивидуального подхода, В.А. Сухомлинский, А.А. Захаренко.

The article deals with the individual approach principle realization. V.O. Sukhomlynsky and O.A. Zakharenko's pedagogical ideas devoted to the mentioned problem are presented. The comparative analysis of soviet period teachers-innovators' ideas is performed and the definite principle realization ways, peculiarities of its introduction to the comprehensive school educative activity are outlined. V.O. Sukhomlynsky and O.A. Zakharenko's practically approved ideas to individual approach are presented. Today they are urgent and according to the author's thought they must be foundation for Ukrainian personality oriented education model forming.

Key words: individual approach principle, V.O. Sukhomlynsky, O.A. Zakharenko.

Лаврова Олена

Розвиток чуттєвої сфери дошкільників у творчій спадщині І.Сікорського

У статті проаналізовано внесок видатного вітчизняного психіатра і педагога І.О. Сікорського (1848–1919) у дослідженні питання розвитку емоційної сфери дітей раннього дошкільного віку. Зокрема представлено ідеї щодо категорій почуттів, їх видів. Детальна увага привертена до характеристики періодів розвитку почуттів та способів регулювання їх у дітей раннього дошкільного віку.

Ключові слова: почуття, виховання почуттів, класифікація емоцій, періодизація розвитку почуттів.

В статье рассмотрен вклад известного отечественного психиатра и педагога И.А. Сикорского (1848–1919) в исследовании проблемы развития эмоциональной сферы детей раннего дошкольного возраста. В частности представлены идеи относительно категорий чувств, их видов. Детальное внимание привлечено к характеристике периодов развития чувств и способов регуляции их у детей раннего дошкольного возраста.

Ключевые слова: чувство, воспитание чувств, классификация эмоций, периодизация развития чувств.

The article is devoted to the analysis of I.A. Sikorsky's (1848–1919, the prominent psychiatrist and pedagogue) contribution to the researching the problem of the developing new-born child's emotional sphere. In particular ideas are presented on the categories of feelings, their kinds. The detailed notice come into to description of periods of development of feelings and methods of adjusting of them for the children of early preschool age.

Key words: sense, education of feelings, classification of emotions, division into periods of development of feelings.

Левківський Михайло

Педагогічна система А. Макаренка: погляд із сьогодення

Аналізуються складові системи визначного радянського педагога А. Макаренка. При цьому автор зробив спробу реальної оцінки творчого доробку вченого без ідеолого-комуністичних нашарувань, тобто з позицій антропоцентричної виховної парадигми.

Ключові слова: педагогічна система А. Макаренка, принципи виховання, поєднання навчання з продуктивною працею, теорія колективу, сімейне виховання.

Анализируются составляющие системы А. Макаренко. При этом автор сделал попытку реальной оценки творческого взгляда ученого без идеологическо-коммунистических установок, то есть, исходя из антропоцентрической воспитательной парадигмы.

Ключевые слова: педагогическая система А. Макаренка, принципы воспитания, сочетания учебы с производительным трудом, теория коллектива, семейное воспитание.

The paper analyzes Makarenko's system components. Taking into consideration anthropocentric educational paradigm, the author seeks to provide true estimation of the scholar's view beyond communist ideology.

Key words: pedagogical system А. Макаренка, principles of education, combination of studies with productive labour, theory of collective, domestic education.

Коляда Наталія

Едвін Гернле (1883–1952) – ідеолог, теоретик та організатор дитячого руху

У статті здійснено аналіз теоретичної спадщини Едвіна Гернле (1883–1952) – німецького педагога-комуніста, письменника, педагога-методолога соціалістичного виховання, що справила значний вплив на становлення теоретичних основ вітчизняного дитячого руху 20-х років ХХ ст.

Ключові слова: Едвін Гернле, дитячий комуністичний рух, виховання.

В статье осуществлен анализ теоретического наследия Эдвина Гернле (1883–1952) – немецкого педагога-коммуниста, писателя, педагога-методолога социалистического воспитания, что оказала значительное влияние на становление теоретических основ отечественного детского движения 20-х гг. ХХ ст.

Ключевые слова: Эдвин Гернле, детское коммунистическое движение, воспитание.

The article deals with the analysis of Edvin Gernle's theoretical inheritance. Edvin Gernle (1883-1952) – German teacher-communist, writer, teacher-methodist of socialistic education. His theoretical inheritance had a strong influence on theoretical basis of national children movement foundation of the 20-s, XX century.

Key words: Edvin Gernle, children movement, education.

Побірченко Наталія

Загадкова сторінка родинного літопису Рильських

У статті розкриваються маловідомі факти життя родини Рильських та представлені спогади представників цієї відомої родини – Ромуальда Рильського – прадіда Тадея Рильського «Разсказ современника о приключениях с ним во время «Каливщины», які, на думку автора, можуть представляти інтерес для педагогів, істориків, етнографів, всіх тих, хто цікавиться проблемами історії культури, освіти, науки нашої держави.

Ключові слова: родина Рильських, розсказ современника.

В статье раскрываются малоизвестные факты жизни семейства Рильских и представленные воспоминания представителей этого известного семейства – Ромуальда Рильского – прадеда Тадея Рильского «Ра-

зказ сучасника про приключення з ним в час «Коліївщини», які, на думку автора, можуть представляти інтерес для педагогів, істориків, етнологів, всіх тих, хто цікавиться проблемами історії культури, освіти, науки нашої держави.

Ключові слова: сімейство Рильських, розказ сучасника.

The article deals with little known facts of Rylsky's family life and representatives' remembrances of this famous family – Romualdo Rylsky – Tadey Rylsky's great grandfather «A contemporary's story about his adventures during «Koliivshchyna», which on author's opinion can be of great interest for teachers, historians, ethnographers, all who are interested in problems of our country's history of culture, education and science.

Key words: Rylsky's family, contemporary's story.

Стрельнікова Ніна

К.Д. Ушинський про мистецтво виховання дітей батьками

У статті наголошується на важливості сімейного виховання. Розкриваються погляди видатного російського педагога К.Д. Ушинського про значення впливу батька, матері та всієї родини на формування особистості дитини. Окреслено основні методи батьківського впливу та зазначено умови його дієвості.

Ключові слова: сім'я, батько, мати, дитина, розвиток, виховання.

В статті говориться про важливість сімейного виховання. Розглядаються погляди видатного російського педагога К.Д. Ушинського про значення впливу батька, матері та всіх родичів на формування особистості дитини. Очерчено основні методи батьківського впливу та зазначено умови його дієвості.

Ключові слова: сім'я, батько, мати, дитина, розвиток, виховання.

The importance of family upbringing is stressed in the article. An outstanding Russian pedagogue K. D. Ushynsky' views concerning the importance of parents and other family' influence on child's personality formation. The main methods of parents' influence on indicated conditions of its effectiveness are described.

Key words: family, father, mother, child, development, upbringing.

Калініченко Надія

Шкільна політика щодо трудової підготовки учнів народних училищ у центральному регіоні України (XIX століття)

У статті окреслено основні аспекти трудової підготовки народних училищ у центральному регіоні України. Зокрема звернено увагу на період XIX століття, актуалізовано особливості цього періоду. Детальна увага приділена специфіці організації навчального процесу в закладах та подано аналіз викладання предметів у деяких із них. Проаналізувавши процес становлення і розвитку шкільництва, закони та нормативні акти, відомості про мережу навчальних закладів, компоненти шкільної освіти і підготовку вчителів у дореволюційний період, виділено основні форми трудової підготовки дітей.

Ключові слова: шкільна політика, трудова підготовка, народні училища.

В статті окреслено основні аспекти трудової підготовки народних училищ у центральному регіоні України. Зокрема звернено увагу на період XIX століття, актуалізовано особливості цього періоду. Детальна увага приділена специфіці організації навчального процесу в закладах та подано аналіз викладання предметів у деяких із них. Проаналізувавши процес становлення і розвитку шкільництва, закони та нормативні акти, відомості про мережу навчальних закладів, компоненти шкільної освіти і підготовку вчителів у дореволюційний період, виділено основні форми трудової підготовки дітей.

Ключові слова: шкільна політика, трудова підготовка, народні училища.

The main aspects of national colleges labour training in the Central region of Ukraine are described in the article. In particular attention is paid to the period of XIX century. The peculiarities of this period is actualized. A detailed attention is paid to the specificity of educational process organization in these establishments and the analysis of teaching subjects in some of them is given in the article. Analyzing the process of formation and development of school, laws and standard acts, information about educational establishments system, school education components and teachers training in before Soviet revolution period, the main forms of students labour training are pointed out.

Key words: School policy, labour training, national colleges.

Ваховський Леонід

Модернізм як методологічний проект радянської педагогіки

У статті розглянуто педагогічний зміст модернізму. Показано, що розвиток радянської школи та педагогіки є одним із варіантів втілення модернізму як методологічного проекту.

Ключові слова: модернізм, радянська педагогіка, радянська школа.

ІНФОРМАЦІЯ

В статье рассмотрено педагогическое содержание модернизма. Показано, что развитие советской школы и педагогики является одним из вариантов воплощения модернизма как методологического проекта.

Ключевые слова : модернизм, советская педагогика, советская школа.

The article deals with the pedagogical context of modernism. The soviet school and pedagogics development is one of modernism embodiment variant as methodological project is showed.

Key words: modernism, soviet pedagogics, soviet school.

Котельнікова Надія

Періодизація історії розвитку післядипломної педагогічної освіти в КНР

У статті уточнені й обґрунтовані періоди становлення й розвитку післядипломної педагогічної освіти в Китаї. У межах кожного виділеного етапу розглянуто основні організаційні і змістові особливості.

Ключові слова: періодизація, післядипломна педагогічна освіта Китаю.

В статье уточнены и обоснованы периоды становления и развития последипломного педагогического образования в Китае. Рассмотрены основные организационные и содержательные особенности каждого выделенного этапа.

Ключевые слова: периодизация, последипломное педагогическое образование Китая.

The periods of postgraduate teacher education settling and development in China are specified and grounded. The main organizational and content features inside every distinguished period are examined.

Key words: periodization, postgraduate teacher education in China.

Пермінова Анна

Характеристика розвитку інженерно-педагогічної освіти з початку 1960-х рр. до теперішнього часу

У статті представлено періоди розвитку та становлення інженерно-педагогічної освіти з початку 1960-х р. до теперішнього часу. Виокремлено основні характеристики окреслених періодів, зазначено їх відмінні риси. Конкретизовано заклади інженерно-педагогічної освіти та охарактеризовано специфіку діяльності. Актуальним у дослідженні є визначення їх значущості для системи освіти.

Ключові слова: періодизація розвитку інженерно-педагогічної освіти.

В статье представлены периоды развития и становления инженерно-педагогического образования с начала 1960-х г. до настоящего времени. Выделены основные характеристики очерченных периодов, отмечены их отличительные черты. Конкретизированы заведения инженерно-педагогического образования и охарактеризована специфика деятельности. Актуальным в исследовании является определение их значимости для системы образования.

Ключевые слова: периодизация развития инженерно-педагогического образования.

The periods of development and becoming of engineering and teacher education from the beginning of 1960-th to present are presented in the article. Basic descriptions of the outlined periods are distinguished, and their distinguishing features are mentioned. Engineering and teacher education establishments are concretized and the specificity of their activity is described. Actual in research is the determination of their meaningfulness for the system of education.

Key words: division into periods of engineering and teacher education development.

Самаріна Світлана

Позашкільний нагляд за учнями у контексті формування шкільної дисципліни (друга половина XIX – початок XX століття)

У статті проаналізовано роль та функції позанавчального нагляду за учнями у контексті формування дисциплінованої поведінки у системі шкільної освіти другої половини XIX – початку XX століття. Зокрема, визначено мету, форми, методи та засоби, за допомогою яких здійснювався позашкільний нагляд, визначено сфери, у яких застосовувався даний вид контролю за поведінкою учнів, окреслено основні досягнення і недоліки у його організації.

Ключові слова: позашкільний нагляд, шкільна дисципліна, поведінка учнів.

В статье проанализирована роль и функции внеучебного надзора за учениками в контексте формирования дисциплинированного поведения в системе школьного образования второй половины XIX - начала XX века. В частности, определены цель, формы, методы и средства, с помощью которых осуществлялся внешкольный присмотр, определены сферы, в которых применялся данный вид контроля за поведением учеников, очерчены основные достижения и недостатки в его организации.

Ключевые слова: внешкольный присмотр, школьная дисциплина, поведение учеников.

The role and functions of extracurricular supervision after students in disciplined behavior forming in school education system context in the second half of XIX - beginning of XX century are analysed. In particular, the aim, forms, methods and facilities by means of which an out-of-school supervision realizing are defined, the definite spheres where this type of students behavior control was used are classified, basic achievements and defects in his organization are outlined.

Key words: out-of-school supervision, school discipline, students behavior.

Ситняківська Світлана

Реміснична освіта в Україні (друга половина XIX – початок XX століття): історіографія питання

У статті розглянуто місце та роль ремісничої освіти як професійно-технічного напрямку освітньої системи другої половини XIX – початку XX століття у роботах істориків та педагогів дореволюційного та сучасного періоду. Проведено узагальнення історіографічних надбань з досліджуваної проблеми, що дозволило стверджувати про відсутність узагальнюючої роботи щодо проблеми розвитку ремісничої освіти на території України.

Ключові слова: реміснична освіта, історіографія, класифікація джерел.

В статье рассмотрено место и роль ремесленного образования как профессионально-технического направления образовательной системы второй половины XIX – начала XX века в работах историков и педагогов дореволюционного и современного периода. Проведено обобщение историографических достижений по исследуемой проблеме, что позволило утверждать об отсутствии обобщающей работы, касающейся проблемы развития ремесленного образования на территории Украины.

Ключові слова: реміснична освіта, історіографія, класифікація джерел.

The place and role of handicraft education as educational system in the second part of XIX – beginning of XX century professional and technical way in pre-revolutionary period and present historians and pedagogues works are observed. The generalization of historiographical achievements on this problem was held, which proved the absence of generalized work connected with the handicraft education on the territory of Ukraine development problem.

Key words: handicraft education, historiography, classification of sources.

Скварок Наталія

Класичні й новітні мови у навчальному процесі першої Української Львівської Академічної гімназії: історико-педагогічний дискурс

У статті аналізується зміст, методи, організація навчання класичних і новітніх мов у Львівській Академічній гімназії. Робиться спроба дослідити історію становлення цього навчального закладу на основі архівних і сучасних джерел.

Ключові слова: гімназія, класична освіта, навчання іноземних мов.

Классические и современные языки в учебном процессе первой Украинской Львовской Академической гимназии: историко-педагогический дискурс. В статье анализируется содержание, методы, организация обучения классических и современных языков в Львовской Академической гимназии. Делается попытка исследовать историю становления этого учебного заведения на архивных и современных материалах.

Ключевые слова: гимназия, классическое образование, учение иностранных языков.

The content, methods, organization of teaching classical and modern languages in Lviv Academic gymnasium are analyzed in the article. The attempt to investigate the history of formation this educational establishment in archaic and modern sourcesbase is made.

Key words: gymnasium, classical education, teaching of foreign languages.

Янкович Олександра

Освітні інновації вищої педагогічної школи України у ретроспективі: основні чинники занепаду

Здійснено ретроспективний аналіз розвитку освітніх інновацій у педагогічних інститутах України з 1957 по 1990 рр. З'ясовано причини їх необґрунтованого вилучення із навчально-виховного процесу. Виявлено перспективи поліпшення підготовки вчителя на сучасному етапі.

Ключові слова: освітня інновація, професійна майстерність, педагогічна освіта, підготовка вчителя.

Осуществлен ретроспективный анализ развития образовательных инноваций в педагогических институтах Украины с 1957 по 1990 гг. Установлены причины их необоснованного изъятия из учебно-

ІНФОРМАЦІЯ

воспитательного процесса. Выявлены перспективы улучшения подготовки учителя на современном этапе.

Ключевые слова: образовательная инновация, профессиональное мастерство, педагогическое образование, подготовка учителя.

Retrospective analysis of educational innovations development in Ukrainian Pedagogical Institutes from 1957 till 1990 is made. The reasons of their unsubstantiated withdrawal from the educational process are settled. The perspectives of the teacher training improvement at present stage are discovered .

***Key words:* educational innovation, professional skill, pedagogical education, teacher training.**